

dora
kaprálová

berlínský
zápisník

dora
kaprálová

berlínský
zápisník

**dora
kaprálová**

**berlínský
zápisník**

druhé město, brno 2016

© Dora Kaprálová, 2016

Photos © Nataša von Kopp, Zdeněk Mezihorák, 2016

© Druhé město — Martin Reiner, 2016

ISBN 978-80-7227-690-5

část první

(5. 2. 2013–28. 5. 2013)

es el su

5. 2. 2013

Dnes je pondělí. To znamená den plný aktivity. Ale mohla by být zrovna tak sobota podvečer a vyšlo by to nastejno. E. leží druhý týden v horečkách, má zánět ucha, teď už i spojivek, F. pokašlává, smrká a ze spánku přede takový ten srandovní sen, co se obyčejně zdává malým holkám s ucpaným nosem, běhací sen, podle pohybů a mlaskání snad i dobrodružný. Já sama jsem mezi vařením čajů a předčítáním dětských knih zažila jen jeden jediný nákup v řeznictví. Ale i krátká cesta do masny a zpět může být tichým dobrodružstvím, meditací. Tak ji vstříc bližící se půlnoci zaznamenávám:

Je jeden muž. A je to náš berlínský řezník. Chodím k němu často jen tak, na čumendu. Nabízí mně plecko a kotletu. Chodí tam hodně dělnasů. Je hodný. Pozoruju jeho tlusté, masité prsty, jak jezdí po pipině masa. Říká se tomu *pipina masa*, ach, jak se tomu vlastně říká? Was wollen Sie? ptá se mě německy, česky on neumí. A já že nejsem Ruska? A proč mám teda na sobě kožich, he? No to je dlouhá historie, ty kokotku, odpovídám mu jako obyčejně, to je po jedné mrtvé, ty řezníčku detektive, řezníček a detektiv, to tu ještě nebylo. Polka taky dobrý, vysmívá se mi dál ta hodná mlátička. A zase se usmívá, jelítko boží. Maso je tam hnusné, sedí na něm mouchy, je to typická DDR-masna ve vymydlené čtvrti Berlína, co brzy zkrachuje. Nechci maso, ří-

kám, chci, abys mě rozkrájel, hlupáčku... Echt? To je mně ovšem eklhaft, říká i dnes zlomyslně. No ano, přiznávám, i mně je ta představa odporná. Tak nic, zapomeňte na to, tak prosím tři párky. A když se venku nikdo nedívá, poskládám ty uzeniny jako vždy způsobně symetricky vedle nejbližší popelnice, pro pejsky a krysy. Dětem koupím lepší, bez namletých much, u nás v domě, v bioladen. Zpátky se dnes z masny prodírám mezi policejními antony a davem demonstrantů. Bojují proti zrušení squatů, samé bubny a tlampače, tleskání, jedno srdce, jeden dav. Děsivý, agresivní průvod přestárých levičáckých veganů, militantních ovesňáků, maskulinní nejistoty, femininní prázdnoty, třetí generace hipíků s kreditkami v kapse. Jen já jsem mezi všemi těmi zůstala klidnou, netleskala jsem a netančila, nebušila do bubínků, nekřičela, pevně se země nohama dotýkala, a bylo mi i v únorovém dešti lehce. Náš berlínský řezník je pracant, nikdy by s tupým davem alternativců nešel. Musím tu historku říct před spaním muži, až dohraje level. O řezňovi řezňáckém.

12. 2. 2013

Je jeden berlínský muž. Stojí se zlatým zubem na mostě poblíž stanice Möckernbrücke. Ta hra by se mohla jmenovat *Chytni si svého děda*. Když ho tam teď v zimě náhodou chytnu, vhodím mu do futrálu od tahací harmoniky drobné a on mi zahraje. Postojím, poslouchám a pozoruji kanál řeky, líné labutě, kachny v bílé, berlínské krajině. Most je zastřešený, zasklený, a tak i on, když hraje, je celý zasklený, zastřešený, klidný. Poslouchám ho a miluji, nechce se mi hnout. Také on pozoruje při hraní líné labutě a kachny. Vybral jste si, pane, krásný světa kout, říkám mu jednou pateticky, když dohraje. A on se usmívá, zub se mu zaleskne. Spasiba, říká mi, spasiba. Je to estetický dědo, je to dědo estetik, je rusky spanilý. Jeho osud mi není lhostejný, kdykoliv ho tam chytnu. Dokud hraje, neopouštím ho. A ani on, zdá se, neopouští mě.

Je jiný berlínský muž. Je to popelář. Pozoruji ho z okna kuchyně. Močí diskrétně do sněhu u zídky ve dvoře, zatímco jeho braši v oranžových vestách berlínských veřejných služeb válejí popelnice, kutálejí je, kontejnery na kolečkách táhnou prudkými pohyby hlučně ze dvora ven, na ulici. V kontejnerech jsou tříděné odpadky, ale taky pár krys, nepoužitý lístek na vlak, dopis jedné ženy jednomu muži, nikdy neodeslaný, starý hřeben, použité plíny, prasklý míč, lampa a čísi fialová rtěn-

ka. Mohla bych toho muže milovat? Mohl by on mě? Ale co je to za únorovou otázku, vždyť ho jen tak pozoruji, co je komu do nás, co je do nás *nám*? Vidím, že močí u kontejneru, do kterého jsem před chvílí vhodila igelitovou tašku s odpadky. Vidím, že močí a že po něm zůstane ve sněhu malá žlutá skvrna, gelbe fluss, žltá riečka. A že někdo, kdo toho popeláře skutečně miluje, bude tu malou žlutou říčku láskyplně zkoumat. Pohledem ji polaská a občerstven odejde. Třeba jeden z brachů jeho. Nebo Asiat, Číňan třeba nějaký. V tom lepším světě. Tam, kde zpívá svoje hity Antony (and the Johnsons).

Je ještě jiný berlínský muž a je to mladý drobný Maďar z Pešti. Maďar tanečník. Potkáváme se v Krossenerstrasse, Seumestrasse a někdy i Gartnerstrasse, tam ale děláme, že se nevidíme, není to v našem teritoriu. Nejčastěji se však potkáváme v chodbě našeho domu, kde do sebe vždycky vrazíme. Ať se vyhýbáme jakkoliv, vrazíme do sebe. Chodba je úzká, vrazíme do sebe; nepřiliš prudce, ale přece jen. Je to i divné. Všelijak zaklesnutí, atavisticky, ruka do oka, loket do ušního bubínku, rty o koleno. Habsburskomonarchisticky se o sebe opíráme; pak se vzájemně omlouváme, vysvětlujeme, obhajujeme. Chystám se ho pokaždé zeptat, jak je to proboha možné, takto do sebe strkat. Vždyť on je tanečník, a ne žádné nemehlo; a ani já nejsem snad dosud tak vratká. Ale kdykoliv se nadechnu, řekne mi: „Muss ich leider schon, mein Geliebter wartet auf mich!“ Ano, odpovím. Podaří se nám zachovat korektní sousedské

vztahy. Chodba se vrátí do původní dimenze. A je to tak i dobře.

19. 2. 2013

V sobotu slavila přítelkyně N. narozeniny. Třicet devět let, třicet devět stupňů. Narozeniny horečky. Sešly se tam nakonec jen ženy (ale i tak to bylo krásné). Ukrajinská politička Oksana mluvila s pohnutím o hnutí Femen, které se snaží zdiskreditovat to dobré z Ukrajiny, a při vzpomínce na naděje Oranžové revoluce se rozplakala. Čtyřicetiletá Julia s polsko-židovskými kořeny se bláznivě smála, že Tel Aviv je nejrasisističtější místo na světě. Ultralevicová Berlínanka Rike s náušnicí v horním rtu mluvila o životě v maringotce jako o jediné srozumitelné odpovědi na zmatenost dneška.

Všechny jsme byly tak trochu vyšinutě, jeble angažované; ženy vstupující do místnosti středního věku, a tou místností byl pokoj mé přítelkyně, co slavila narozeniny... V pokoji květiny, spousta jídla a vína. (Ani na rozjívené hovory o mužích nedošlo, nebo až v noci, když se všem jazyky zmotaly...) Jen Chorvatka Jasminka rušila tu fassbinderovskou atmosféru. Básnivě opilá vzpomínala na strýčka z Hercegoviny, co postavil dům, v němž nikdo nechtěl bydlet, a tak strýček do toho velkého prázdného domu v horách nastěhoval šaty všech příbuzných; od Bosny až po Slovinsko. „Je to dům plný šatů, dům rodinné historie,“ volala ta čistá duše, ale ostatní ženy měly spíš na srdcích Femeny, Pussy Riot a etiopské uprchlíky v Tel Avivu. Pak jsme mluvily o uri-

noterapii. Jak k tomu došlo, si nevybavím; ale hovor to byl bezpečný. Vzpomněla jsem si, že prezident Miloš Zeman pije svou moč, nemá-li po ruce becherovku. Pak mně ale došlo, že to nebude pravda, že se mi to patrně namíchalo do nějakého zmateného snu a že žádná z mých přítelkyň Zemana nezná; ale copak já ho znám? Copak jsem s ním pila moč? Urinoterapie byla každopádně zábavnějším tématem. Mlčela jsem, popíjela, trochu se přejídala a myslela na to, že únor má jen dvacet osm dní a za nic vlastně nemůže.

A dnes mě napadlo, že je to ještě pořád únor, v němž jsem právě teď měla odjízdet do Korutan natočit rozhovor s rakouským prozaikem Winklerem. Ale nejedu. Cesta nakonec nevyšla. Proč, to je fuk. Na únoru je hezké, že si lze spoustu věcí jen představovat. Cestování třeba. Záznam z nerealizované cesty jsem si před pár dny skutečně pořídila pro případ, kdyby to nevyšlo. Takže je všechno, jak má být. V únoru kratičkém a snivě prudkém.

26. 2. 2013

Obecně si myslím, že si lidé nijak zvlášť nerozumí. V únoru. Včera třeba ve Frenštátě pod Radhoštěm vybuchnul dům. Prý úmyslný čin problémového nájemníka, co se měl vystěhovat a hrozil sousedům smrtí. Pak tedy ano — apokalypsa se naplnila. Ale co když jde o křivé obvinění? Je to strašná zpráva a je to i únorová zpráva, mediální zpráva ze zimy, která nekončí, a pomalu by měla.

A ještě k tomu neporozumění. Jednoznačně nejsilnější ze tří hraných filmů, které jsem minulý týden viděla na Berlinále, byl gruzínský snímek nepřeloženého titulu *Grzeli nateli dgeebi*. Příběh z Tbilisi na pozadí válečného konfliktu, dospívání dětí a odcizení rodičů, film plný násilí i něhy. Po filmu diskuse s gruzínskou režisérkou Nanou Ekvimishvili, která odpovídala na otázky dvou německých, militantně naladěných feministek. „Proč ukazujete agresi mužů v tak pozitivním světle?“ ptala se jedna a druhá jí skočila do řeči. „Proč nedovysvětlíte, jak vztah mezi mužem a ženou v Gruzii skutečně funguje?“ Režisérka se usmívala, snažila se nedat najevo smutek, ale ani z osmé řady nešlo přehlédnout, jak zuřivě mačká cíp své halenky. Další otázky byly korektnější, ale stejně (západoevropsky) arogantní a zcela mimo smysl a podstatu filmu.

5. 3. 2013

Berlín — deníček (čtvrtek až pondělí)

Přemýšlet, analyzovat, dumat, rozkrývat, ohraničit, rozebírat, ohmatávat, pečlivě rozbrázdít vrstvy skutečnosti, bedlivě zkoumat, vkročit do hlubin, vnořit se do krtinců, objevit jádro pudla, vypísknout racionálně, čmuchat známeně, sklonit hlavu láskyplně, vklínit se mezi kolena milovaného muže (mého muže)... anebo: dětinsky a svobodně plácát páté přes deváté.

Snažím-li se poslední dobou o první, vychází mi to druhé. Věty mi běžně utíkají; ledabylí mravenci ve vesmíru. Jejich vyznění se rozmazává těsně před ukončením (před tou definitivní zatačkou u studánky). A zatímco na to myslím, pavouk v horním rohu pokoje se sebejistě věší na své dílo. Síť zničím vzápětí smetákem. (Odpusť mi, zvířátko.)

Dnešní rozpačité rozkazy: Už nikdy nenapsat ani jeden text na téma **Je jeden muž**. Poslouchat, mlčet, hodně se nořit do dětských her anebo spát. S chutí vařit a péct. Koupit novou dortovou formu. Myslet stroboskopicky, a jen je-li to nutné. Uvažovat minimalisticky pouze z nezbytnosti. Všednost prožívat spíše rozmařile. Surovější věty nechat spát. Ale opravdu mám ráda lidi, kteří se nebojí mlčet. Já se často mlčet bojím. Melu pak

páté přes deváté (viz věta první a věty následující).

Berlín — cestopisný deníček (čtvrtek až pondělí)

Chorvat v nacpaném U-Bahnu směr Alexanderplatz vykřikl náhle SMRT a kousnul přítelkyni do ucha. Otočili se patrně všichni Slované (celkem tři cestující včetně mě).

Nejstarší žena z našeho domu, osamělá paní Kranz, dává naší tříleté F. pokaždé ve dveřích nějakou sladkost. Bydlí ve druhém patře, my ve čtvrtém. F. se naučila kouzelné zaklínadlo žebráků: Ich habe Hunger. Jde po schodech, opakuje si tu větu, piluje výslovnost k dokonalosti; pospíchá ke dveřím ve druhém poschodí a já za ní rozrušeně volám: „Zazvoníš pod podmínkou, že tu větu nevyslovíš.“ Pak většinou F. od svého záměru lehkomyšlně ustupuje a dál zvesela stoupáme vzhůru, až k nám.

Mladý maďarský soused K. se společně se mnou vracel z večerního představení berlínského divadla Ramba Samba. Říká mi ve skoro jarní tramvaji M10: “Untill I was twenty one, I did nothing.” Chci podotknout, že *nedělat nic* se nedá. Ale nejde to. Chci tu větu vyslovit a nemohu ji vyslovit, je najednou celá nesmyslná. Cos tedy dělal, chlapče, do svých jedenadvaceti let? “I did really nothing,” tvrdí neústupně a víc z něj nedostanu. Tak se aspoň krátce s tímto milým gayem něčemu zasmějeme. Čemu ale?

Dnes jedu od 6.45 vlakem do Prahy, rozednívá se. Po berlínské zimě s rodinou týden v Praze bez rodiny. Ne výlet. Ne cesta. Ne zima. Ne jaro. Ne veselo. Ne smutno. Tak něco mezi. Pracovat. Jít plavat do lázní Axa. Na cizí

muže se příliš nedívat, jen na jejich tkaničky od bot, to bych snad i mohla; letmo. S nikým příliš nediskutovat, nekonfrontovat se, do řeči se nedávat, nezapřádat hovory s lidmi jako smyslů zbavená, být spíše želvou jara. Nechtít jedno a neběžet ke druhému. Na dálku i nadále milovat své bližní. Ano. Želvou jara se stát.

12. 3. 2013

Pondělí: Cesta s N. vlakem do Prahy. Mezi Ústím a Roztoky docházím k poznání, že nebýt degenerace naší rodiny, nebýt sňatku babičky Jany s pokrevním bratrancem Ivanem, mohla jsem být Pamelou Andersonovu s mozkiem Marka Zuckerberga. Ono to vlastně není směšné, vtipné už vůbec ne. Bratrovy roztrhané košile, mé díry v ponožkách. Lež má krátké nohy a já lžu často, ještě rok dva budu, pak už nadobro ne (pozor: krátké nohy!). Mé nohy jsou ve skutečnosti dlouhé. Takže pravdomluvné. Wittgenstein... A už je tu Praha. A zde první polízanice. Olízat se na uvítanou se čtyřiaadvaceti převážně balkánskými účastníky filmového workshopu, kterého se účastníme, my dvě přerostlé školačky od filmu; uvítat se s jižany. Nahradit pocit zoufalého vyčerpání z cizích slin radostí z toho, že i oni jsou mnou (námi) tak troufale olízání, přes míru a současně korektně středoevropsky. Ale páni, kdo jsou vůbec ti lidé, co se s námi vítají, jako bychom se znali odjakživa? Jako bychom v třiadevadesátém společně v Bečící protancovali noc...

Úterý: Příprava na sobotní pitching (už jen to slovo ošklivé), hovory s lidmi, kteří stejně jako my vymýšlejí legrační, často i směšné či strastiplné strategie, jak co nejlépe udat vizi svého filmu. Mé nohy jsou dlouhé. Wittgenstein. Polední přestávka, místo oběda cesta me-

trem za dvaadevadesátiletou pratetičkou do Thomayerovy nemocnice. Tetička leží v LDN, zápal plic, prý konečná stanice. Srdce mi bije pomaleji, v té dlouhé chodbě LDN. A hele, hovno, říká můj bratranec a její nejmladší syn P. Na chodbě LDN skutečně leží suché, docela malé lidské hovínko... Sbíráám ho ze země mechanickým pohybem, jako bych to dělala odjakživa. V papírovém kapesníčku držím to lejno, usmívám se nepříliš bystře na stařenku o berlích. Skloní se nade mnou anděl. A není to anděl; je to saniták: „Co mi kradete práci? Vraťte mi to!“ Nešikovně se o hovínko v ubrousku přetahujeme, jsme veselí a už i špinaví, trus nám padá zpátky na zem. Krátká meditace. Jdeme chodbou dál. Tetička mě v pokoji poznává a nepoznává, je krásná, i když má už fousy. Říkám jí: „Chceš domů, teto Zuzano?“ Odpovídá, že chce na Sicílii. Staříčká žena docela vpravo prchá v nestřežený okamžik z místnosti, chytá ji až sestra ve dveřích. Vedle tetičky leží jiná stařenka a obviňuje sanitáka z krádeže knihy, známá firma, usmívá se saniták. I můj bratranec se najednou usmívá. Říkám mi: „Vidíš, tady natočte to vaše road movie, tady všichni plují pomalu na sever, tady se zastav, zastav se na chvíli.“ Říkám mi: „Není už kam spěchat.“ A je to můj nejbližší bratranec, a vždycky byl. I on je už starý muž, nepadá mě, kudrnaté prošedivělé vlasy mu pečlivě odhrnu z čela, co taky jiného. Zastavit se.

Středa: Ráda bych se zastavila, ráda bych zase tam, za tetou, s bratrancem P. Místo toho však o polední přestávce běžím na magistrát pro žádost o občanský průkaz. A potkávám dvě úřednice. Hodnou a zlou. Ta zlá

mě nechá přepisovat lejstra, protože jsem levačkou a píšu nečitelně, slovo *nečitelně* vysloví jako *necitelně*. Ta hodná, maminka s křížkem na krku, v tmavě hnědém roláku, zazpívá své kolegyni mezitím tento žalozpěv: „Slyšela si, Zdenko, jak na Mánesáku spadla chudák žena... aby se autu vyhnula... utonula... radši do řeky skočila. Boty ji stáhly ke dnu, bunda jí jistě ztěžkla, čepice a šála, jistě i děti měla.“ Hlas se jí zlomil, té rolákové katolické úřednici, té víle pražského magistrátu, té jemné duši mezi lejstry. Lejna včerejška. Lejna budoucnosti. Lajna života.

Čtvrtek: Klidný den.

Pátek: Ale co je to vlastně klidný den? Klidný den znamená třeba zahrát si badminton, ten zklidní i trestance před popravou. Badminton jsme však včera ani dnes nehrály. Zato jsme s N. byly večer v lázních Axa Na Poříčí. A po plavání, z kukaně patrové kavárny, jsme pozorovaly za hudby valčíku poslední plavce před zavíračkou. (Trestanci před popravou?) Napravo plaval muž Buldozer (motýlka, jako by tančil, svaly a veliké tělo), vprostřed ajťák Žabička (plaval zešíkma prsa, trochu se topil a dojímal hubeností i vůlí k činu), docela nalevo plaval starý pán Mrož kraul (muž, pro něhož je voda životem). Vymyslely jsme u piva s N. celý ten náš slavný film. Rozhodně musíme navštívit aspoň třikrát v rozličných okresních střeoevropských městech místní lázně. Pozorovat láskyplně životy plavců. Vždyť bazén třicetkrát patnáct metrů je pro plavce domovem. Zvláště